

ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΠΙΓ

ΕΤΑΙΡΙΑΚΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΣΠΟΔΩΝ

΄
ΈΤΟΣ ΙΓ'

Εθραβεύθη ύστο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐφ Παρισίοις
Συλλόγου ωρὸς ἐμίσχυσιν τῷ Ελληνικῷ Σπουδῶν.



Ε.Υ.Δ της Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΔΟΧΗΝΔΙ 1937

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΔΙΕΤΟΛΜΗΤΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ

Ός πρός τα άνεκδοτα ἔργα τοῦ Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστιν¹ αξιον ίδιας ἔρευνης είναι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 522 χειρόγραφον τῆς ἑθνικῆς ἡμῶν βιβλιοθήκης², τὸ γραφὲν κατὰ τὸν 16 αἰῶνα καὶ ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 424 (0,22 × 0,16), ἡριθμημένων ὑπὸ νεωτάτης χειρὸς ἀναμφιβόλως μετὰ τὴν στάχωσιν τοῦ χειρογράφου. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ἐκτὸς τῆς δι'³ ἀραβικῶν ἀριθμῶν κατὰ φύλλα νεωτάτης ἀριθμήσεως, φέρει καὶ ἀρχαιοτέραν τοιαύτην ἐν τῇ κάτῳ φά κατὰ δικτάδια⁴ ὡς ἀκολούθως: ἀπὸ τοῦ φύλλου 1 - 178 ἀριθμοῦνται δέκα δικτὼ δικτάδια (α' - ιη'), ἀπὸ τοῦ φύλλου 193 - 309 δέκα τρία (α' - ιγ') καὶ ἀπὸ τοῦ 321 - 424 ἑνδεκα (α' - ια'). Ή τριπλῆ αὕτη ἀριθμησις δύναται νὰ ἔξηγηθῇ μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι ἐσταχώθησαν τρία αὐτοτελῆ χειρόγραφα ἀποτελοῦντα ἀρχικῶς τρία ἀνεξάρτητα ἀπ' ἄλληλων τεύχη καὶ ἔνεκα τούτου φέροντα ίδιαν ἐν τῇ κάτῳ φά ἀριθμησιν.

Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἐκτὸς ἄλλων ἔργων εὑροῦνται καὶ δύο ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Νεοφύτου ἐγκλείστον, ἡ πεντηκοντακέφαλος βίβλος καὶ ἡ συνοπτικὴ ἔρμηνεία τοῦ "Ἀσματος τῶν ḥσμάτων.

Τὸ πρῶτον τῶν ἔργων τούτων, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ πεντήκοντα κεφαλαίων, καταλαμβάνει τὰ φύλλα 11^a - 90^b καὶ 377^a - 412^b, ἐξ ὧν τὰ φύλλα 11^a - 90^b περιλαμβάνουσι τὰ τεσσαράκοντα πρῶτα κεφάλαια (α' - μ')⁵, τὰ δὲ 377^a - 412^b τὰ ὑπόλοιπα δέκα (μα' - ν'). Ή ἀνωμαλία αὕτη προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ σταχωτοῦ⁶. Τοῦ δλου ἔργου προηγεῖται πίναξ τῶν περιεχομέ-

¹ Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Νεοφύτου ἐγκλείστου πρβλ. ίδια Ἰωάννου Χ. Χατζῆι ωάννου, Τιτορία καὶ ἔργα Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου, (Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1914) ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Πρβλ. ἔτι L. Petit, Vie et ouvrages de Neophyte le reclus, (ἐν Echos d'Orient ἔτος 2, σ. 257 - 268).

² Πρβλ. Ἰωάννου Σακκελίωνος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, σ. 103.

³ "Ἄξιον σημειώσεως είναι ἐνταῦθα ὅτι ἐνιαχοῦ ἡ ἀριθμησις τῶν δικταδίων είναι ἔσφαλμένη, ἄλλων τούτων περιεχόντων δικτὼ φύλλα, καὶ ἄλλων περισσότερα ἡ καὶ ἐνίστε ὀλιγώτερα.

⁴ Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τούτων κεφαλαίων εὑροῦνται νῦν ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ τὸ α' β' καὶ μέρος τοῦ γ' καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦ ι' - μ' τῶν λοιπῶν ἐκπεσόντων.

⁵ "Ἄξιον σημειώσεως είναι ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῇ κάτῳ φά τοῦ φύλλου 377 α' σημειούται δικτάδιον η', ἐν δὲ τῇ κάτῳ ώφ τοῦ φύλλου 90^b δικτάδιον ζ'. Καὶ ἐκ τούτου κατα-

νων καταλαμβάνων τὰ φύλλα 8^a-10^b καὶ φέρων ἐπιγραφὴν «Προθεωρία, ἵτοι πίναξ τοῦ λόγου». Ὁ μὲν οὖν παρὼν λόγος τῷ δρόμῳ μὲν τάχα εἰς ἐκλαμβάνεται, ἐν διαφόροις δὲ κεφαλαίοις κατακεκόσμηται, ἐν οἷς καὶ προὐπάρχει τὸ ἐν ποίαις ἀνάγκαις ἀδελφοὶ χρήσιμοι ἔστωσαν». Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ἀναγράφονται αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν πεντήκοντα κεφαλαίων ὡς ἀκολούθως.

α'. Ἐν ποίαις ἀνάγκαις ἀδελφοὶ χρήσιμοι ἔστωσαν.

β'. Περὶ τοῦ ποίου ἄρα καλὸν πάντων πρωτεύει τῶν καλῶν.

γ'. Περὶ τοῦ διατί ὁ Θεός ποιήσας ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ εὐθέως ἀπῆρτισεν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐν ἑξ ἡμέραις τὸν τούτου κόσμον ἀπῆρτισε.

δ'. Περὶ τοῦ τί ἐστι τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὅμοιωσιν.

ε'. Περὶ τῶν πῶς ἐπιστείχιος τοῦ κόσμου καὶ τῶν κτισμάτων πάντων ὁ ἀνθρώπος μέτοχος.

ζ'. Περὶ τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ καὶ διατί μὴ ἀπὸ ὅλης ἀλλῆς στερεώτερας τινός, ἀλλὰ χοῦν ἀτυπον ὁ Θεός λαβὼν ἀπὸ γῆς ἔπλασε τοῦτον.

η'. Περὶ τοῦ πόσον ἐστὶ κακὸν ἢ παρακοή.

θ'. Οὐ καλὴ ἐν ἀρεταῖς ἢ κατὰ Θεὸν ὑπομονή.

ι'. Περὶ τοῦ τί ἐστιν ὁ τῷ θείῳ Παῦλος δοθεὶς σκόλοιψ ἐν τῇ σαρκὶ.

ια'. Περὶ τῆς τοῦ δικαίου Ἰώβ θεοσεβείας καὶ διατί συνεχωρήθη πληγῆναι καιρίως παρὰ τοῦ ἔχθροῦ καὶ περὶ τῆς τούτου ὑπομονῆς.

ιβ'. Περὶ τοῦ πῶς τῷ θείῳ πόθῳ κρατηθέντες οἱ ἄγιοι τὰς θλίψεις γενναίως ὑπέφερον, ὃ τε Ἰώβ καὶ ὁ μέγας Μωσῆς καὶ ὁ θεῖος προφήτης Δαβὶδ καὶ ἡ καρδιαθεῖσα τῷ πόθῳ ἐν τῷ ἄσματι νύμφη καὶ πῶς ἑξ ὅλης καρδίας διὰ τὴν θείαν σοφίαν ἐδόθη ὁ Σολομὼν καὶ τί περὶ ὑπομονῆς καὶ διακονίας ἀμώμου ὁ θεοπέσιος Παῦλος παρεγγυᾷ.

ιγ'. Περὶ μωσαϊῶν μαρτυριῶν καὶ ψῆφος ἐτῶν καὶ πῶς ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων πρὸς θεογγωσίαν ἀνήχθησαν οἱ ἀρχαῖοι.

ιδ'. Περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ἑξῆς ἐπιτόμως.

ιε'. Περὶ τοῦ ὅσοι κτηνώδῃ βίον διανύουσι, καθάπερ καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε κατακλυσθέντες, οὐκ ἀνθρώποι, ἀλλὰ κτήνη καὶ γῆ διεφθαρμένη λογίζονται τῷ Θεῷ.

ις'. Υπόδειγμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπὸ νίοῦ βασιλέως δορυαλώτου δρυθέντος.

ιζ'. Περὶ τοῦ ἐν ποίῳ τις τρόπῳ πρὸς κλαυθμὸν καὶ δάκρυνον κατανήγεται.

φαίνεται ἡ δρυθότης τῆς ἀνωτέρῳ γεννομένης ὑποθέσεως, τῆς ἑξ ἀπροσεξίας δηλαδὴ τοῦ σταχωτοῦ ἐσφαλμένης σταχώσεως τῶν τριῶν τευχῶν, ἑξ ὅν ἀπετελέσθη τὸ ἡμέτερον γειρόγγαφον.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΛΑΖΑΡΙΔΗ ΙΩΑΝΝΑΣ 2006

ιη'. "Οτι ἔξ ὀν τις ἀποφθέγγεται ή σιωπῇ ἐντεῦθεν ή θυμοῦται ή κατανύγεται καὶ ὅτι ἐκ φιληδόνον καρδίας ἐμπαθῇ καὶ φιλήδονα λαλούμενα δῆματα ἐπὶ πλειν ποιῶντα τοῦ πάθους τὴν ἔξαψιν.

ιθ'. Περὶ διαφόρων θεωριῶν καὶ λόγων καὶ μνημῶν, ἔξ ὀν καὶ λιθόδης καρδία σὺν Θεῷ πρὸς κατανυξῖν ἔρχεται.

κ'. Περὶ μνήμης τοῦ θείου πάθους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

κα'. Περὶ μνήμης μαρτύρων.

κβ'. Περὶ τοῦ «τοῦ Παραδείσου τὸ φυτόν».

κγ'. Περὶ τοῦ πῶς μελωδοῦσιν ή θρηνωδοῦσι τινες τῆς ίδιας ἔκαστος μνήμονεύσιν πατρίδος εἴτε τῆς νῦν εἴτε τῆς πάλαι καὶ ὅτι πάθος κακὸν ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀναξαγόρευτος ἀμαρτία.

κδ'. Περὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τί εἰσιν οἱ δεομάτινοι χιτῶνες καὶ ὅτι ὁ Ἀδάμ καὶ αἱ γυγαὶ τῶν δικαίων ἐν τῷ Παραδείσῳ εἰσίν.

κε'. Περὶ τοῦ φθόνου τοῦ Καΐν κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ καὶ τί τὸ πᾶς ὅποκτείνας Καΐν ἐπτὰ ἑκδικούμενα παραλύσει.

κζ'. Περὶ τοῦ πῶς αὐθαιρέτως ὁ Λάμεχ τὴν τοῦ φόνου πεποίηκεν ἔξαγόρευσιν.

κη'. Περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς καὶ τίς ὁ Σαμαρείτης καὶ τί τὸ πανδοχεῖον καὶ τίς ὁ πανδοχεύς.

κη'. Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τοὺς Νινευίτας καὶ εἰς τὸν κατακλυσμὸν καὶ ὅτι οὐκ ἔχει δρον ή τοῦ ἀνθρώπου ζωὴ.

κθ'. Εἰς τὸ ἄκοντες οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζουν ή γῆ καὶ ὅτι πλῆθος θυσιῶν καὶ προσφορῶν καὶ θυμιαμάτων ἐκ κακουργούντων Θεός οὐ προσδέχεται, μᾶλλον δὲ καὶ βδελύτεται. Θυμίαμά φησιν αὐτῶν βδέλυγμά μοί ἔστι, δηλονότι ἄχρις ἀν μετανοήσωσι.

κλ'. Ἐκ τοῦ Λευϊτικοῦ περὶ τῶν ἄκοντων καὶ περὶ τῶν παρακουόντων τῶν θείων προσταγμάτων.

κα'. Περὶ τοῦ εὐθεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

κβ'. Περὶ τῆς γενομένης ἀνομβρίας καὶ ἀφορίας καὶ δυσχερείας τοῦ ἔτους.

κγ'. Περὶ τῆς νέας Κυριακῆς, ὅτε ἐγένετο σκότος.

κδ'. Περὶ τοῦ τί σεοήμαγκεν ἐν τῷ ἔτει τῷ ἐνεστῶτι τοῦ ἥλιου καὶ αὗθις ὁ σκοτασμός.

κε'. Περὶ τοῦ γῆ ἐὰν ἀμάρτῃ μοι καὶ εἰς τὸ ἐπειδὴ ἐκάλουν καὶ οὐχ ἴπτηκούσατε.

κζ'. Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ δεσπότου, τὴν φάσκουσαν ἀνθρώπος τις ἐποίησε δεῖπνον μέγαν καὶ ἐκάλεσε πολλούς.

κη'. Περὶ ὑπακοῆς ἀγίων πρὸς Θεόν.

κη'. "Οτι καὶ η πρὸς ἀνθρώπους ὑπακοὴ θαυμαστὴ καὶ ὀφελίμος καὶ σώζειν καθ' ἔαυτὴν ίκανη.

λθ'. Περὶ τοῦ μαργονίου παραβολῆς καὶ αὐτὴ περὶ ὑπακοῆς ὁφέλιμος πάντα.

μ'. Περὶ τοῦ δὲ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς καὶ τίνες οἱ Θεοί, ἐν οἷς ἴσταται μέσος δὲ Θεός διακονίων αὐτούς.

μα'. Περὶ τοῦ διατέλεσταλμένον ἑαυτὸν λέγει ὁ Χριστὸς καὶ μηδὲν ἄφεται ἑαυτοῦ δυνάμενον ποιεῖν.

μβ'. Παροιμία πρὸς τοὺς δοκοῦντας τιμᾶν μὲν τὸν Πατέρα, ἀτιμάζοντας δὲ τὸν Υἱὸν ἀπιστοῦντας αὐτῷ.

μγ'. Περὶ τῆς τοῦ βίου ματαιότητος καὶ ἐξ ὧν εἰπε περὶ τούτου δὲ Σολομῶν.

μδ'. Περὶ θανάτου αἰφνιδίου καὶ δτι ἀνθρώπος ὅσει χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ.

με'. Περὶ ταφῆς καὶ ἐξ ὧν διὰ τοῦ Ἡσαΐου εἴπεν δὲ Θεός.

μς'. Περὶ ἀναστάσεως καὶ ἐξ ὧν εἰπε περὶ αὐτῆς Ἱεζεκήλ καὶ Παῦλος ὁ θεῖος.

μζ'. Περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας καὶ ἐξ ὧν περὶ αὐτῆς εἴπον οἱ προφῆται καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον.

μη'. Περὶ τοῦ ἐν ποίῳ τρόπῳ καινωθήσεται ἡ γῆ πρὸς τὸ δέξασθαι τοῦ Κυρίου τὴν ἔλευσιν.

μθ'. Περὶ κρίσεως καὶ εἰς τὸ δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου.

ν'. Περὶ ἀμώμου νυμφίου καὶ τῆς ἐν τῷ Ἀσματι νύμφης καὶ τῶν ἀγίων παρθένων καὶ διατέλεσταλμένον ἑαυτὸν λέγεται νυμφίος καὶ τί ἐστιν ἐσχάτη σάλπιγξ καὶ περὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ Ἀσμα τῶν φυσιάτων.

Τὸ ἔργον τοῦτο φέρει ἐν ἀρχῇ (φ. 11^a) ἐπιγραφὴν «Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου λόγος κατὰ πλάτος, ἵτοι δι' ἡθικῶν καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν εἰς μῆκος ἐπεκτεινόμενος, πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν καὶ μοναχὸν Ἰωάννην» καὶ ἐν τέλει (φ. 412^b) τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ περιηκονιακέφαλος βίβλος εἰληφε τέλος.

Καμοὶ, πάτερ, καὶ πάσιν ἡ βίβλος ἴδε
χάριτι θείᾳ ἐράσμιος τυγχάνει.

Τὸ θεῖον Πρεῖμα, πάτερ, ἐν σοὶ οιηρῶσαν
ζωηροὺς λόγους ἐξέβλυσε ταμάτων».

Παραδέτομεν κατωτέρῳ τὸ πρῶτον κεφάλαιον, τὸ καταλαμβάνον τὰ φύλλα 11^a - 12^a, διπερ ἀποτελεῖ οἶονει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὄλου ἔργου.

«Ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις χρήσιμοι ἔστωσάν φησιν δὲ σοφός τούτου γάρ
χάριν γεννῶνται. Ποίαις ἀρα λέγει ἀνάγκαις, δηλαδὴ πάσαις, εἴτε γενικαῖς,
εἴτε σωματικαῖς, εἴτε ἐκουσίαις, εἴτε ἀκουσίαις; Πολὺ δὲ ἡ μεταξὺ τούτων
διαφορά πεφύκασι γάρ ἀνάγκαι ἀνιαραὶ πᾶσαι τοῖς ἀνθρώποις, ἀνωμαλίαι

καὶ θλίψεις ἀκουσίως προσπίπτουσαι, ἄλλα καὶ πλείων ἀνάγκη ἔκούσιος πέφυκε τοῖς βουλομένοις κατ' ἀλήθειαν σώζεσθαι. Ἀκούσαντες γὰρ διτὶ βιαστή ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτὴν καὶ δοτις οὐ λαμβάνει τὸν σταύρον αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ δόπισω μου οὐκ ἔστι μου ἀξιος καὶ δοτις θέλει δόπισω μου ἔλθειν ἀλαρησάσθω ἐαυτὸν καὶ δοσα ἀπλῶς περὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὃ δευτότης προσέταξεν ἐνωτισθέντες, ἀνάγκην ἔσχον ἔκούσιον εἰς τὸ σωθῆναι ὑπὲρ πᾶσαν ἀνάγκην ἀκούσιον, τοῖς ἀνθρώποις ἐπερχομένην ἐξάπτινα. Τοιγαρδοῦν καὶ σὺ αὐτός, κύριε ἀδελφέ, οὐ τῇ σαρκὶ μόνον ἀπλῶς, ἄλλα καὶ τῷ πνεύματι καὶ τῷ σχήματι τοιαύτην σε οἷμαι ἐσχηκέναι ἀνάγκην πρὸς τὸ σωθῆναι ἀδελφικῶς ἡμᾶς ἐτυράννησας καὶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν γράμψαι σοι τὴν ἡμῶν ἀμάθειαν πρὸς ταῦτα κεκίνηκας, οὐ λόγον ἀπλῶς μέτριον ἔκχητῶν, ἄλλα λόγον εἰς πλάτος καὶ μῆκος πολὺ ἔκτεινόμενον καὶ πᾶσαν μὲν ἀρετὴν διαλαμβάνοντα, πᾶσαν δὲ κακίαν στηλίτευοντα καὶ πᾶσαν Γραφὴν ἐπιφέροντα εἰς μαρτυρίαν τῶν λεγομένων ἀναμφισβήτητον. Ἄλλ’ ἔμοι γε, ἀδελφέ, ἔργον τοσούτου ἐφάψασθαι τολμηρὸν ἐπιφαίνεται. Διὸ καὶ ἐπειδὸν ἔμαυτὸν μὴ ἐπιχειρεῖν τὰ ὑπὲρ δύναμιν. Ἄλλ’ ἵνα μὴ σὺ μὲν λυπηθῆς, ἐγὼ δὲ παρακοῆς περιπέσω ἐγκλήματι, δρομαι ἥδη τὰ ὑπὲρ δύναμιν. Καὶ εἰ μὲν δώῃ Κύριος χάριν καὶ δύναμιν συντάξαι τὸν λόγον, κατὰ τὸ σοι ἔραστόν, χάρις τῷ δεδωκότι πλουσίως τὸν λόγον κατὰ τὴν πίστιν σου. Ἡμεῖς γὰρ ἥδη κινοῦμεν χεῖρα καὶ γλῶτταν καὶ κάλαμον καὶ ἀνοίγομεν στόμα ζητοῦντες λόγον Θεοῦ, πιστεύοντες τὸ ἀνοιξόν σου τὸ στόμα καὶ πληρώσω αὐτό. Σὺ δέ, ἀδελφέ, ὡς ὅγματα Θεοῦ καὶ οὐκ ἔμὰ πρόσεχε ταῦτα. Οὐ γὰρ τεχνάσματα οὐδὲ κενὰ ἐφευρήματα, οὐδὲ ἀσαφῆ....ἔροῦμεν πρός σε, ἄλλ’ δοσα ἀν ἡμῖν κατὰ χάριν ἡ χάρις πηγάσει τοῦ Πνεύματος εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ ὀφέλειαν σὴν καὶ ἄλλων ἴσως τινῶν, ἐκείνα πάντως καὶ φωτισθέντες συγγράψομεν. Καὶ ίδού τὴν ἀναρχὸν φύσιν ἔξαιτούμενοι εἰς βοήθειαν ἀρχόμεθα ἥδη τοῦ λέγειν καὶ γράψειν».

Παραδέστομεν ἐπίσης κατωτέρῳ τὸ τέλος τοῦ πεντηκοστοῦ κεφαλαίου, τὸ καταλαμβάνον τὸ φύλλον 412^α καὶ ἀποτελοῦν οἶονεὶ τὸν ἐπίλογον τοῦ ὄλου ἔργου.

«Ἐγὼ δέ, κύριε ἀδελφέ, χάριτι καὶ συνεργείᾳ Θεοῦ κατὰ τὸ ἔμοὶ ἐγχωροῦν ἐπλήρωσά σου τὴν κέλευσιν. Καὶ εἰ μὲν ἔρασμιόν σοι τὸ σύγγραμμα τόδε ἀναφανῆ, δός δόξαν Θεῷ, παρ’ οὐ πᾶσα γνῶσις καὶ δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον καταπέμπεται. Εἴ δ’ αὐτὸν τῆς σῆς ἐφέσεως ἴσωθῆναι ὁ λόγος οὐκ ἴσχυσεν, ἄλλα φανῆ μᾶλλον τοῦ δέοντος ἐλάττων, ὡς ἀμαθεῖ συγγνώμην δοῦναι διφεύλεις τῷ γράψαντι. Γένοιτο δὲ ἡμᾶς ἔργω καὶ λόγῳ διδαχθῆναι τὰ ἐν τῇ βίβλῳ τῇδε πάντα ἐπιμελῶς σὺν τῷ ἀφθάρτῳ καὶ ἀδανάτῳ νυμφίῳ, σὺν ταῖς φρονήμοις ἐκείναις πρὸς τὸν γυμφῶνα ἐκείνον συνεπελθεῖν παρθένοις καὶ τῶν οηθεισῶν παστάδων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν καταξιωθῆναι καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ προσα-

νάργον δυτικώς καὶ ἀθανάτου Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, φέταιδικῶς πᾶσα κτίσις προσκυνεῖ καὶ δοξάζει πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμην».

Παραθέτομεν τέλος τὰ ἐν τῷ λα· κεφαλαίῳ ἀναφερόμενα εἰς τὸν αὐτοχράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν ὡς οἵσια ίδιας προσοχῆς.

«Καὶ τὰ βάρθαρα ἔμνη θαμά καθ' ἡμῶν καθοπλίζονται καὶ ἐν πολέμοις ἡττώμεθα καὶ ἀντισχεῖν αὐτὸν δυνάμεθα. Διὸ καὶ ὡς χόρτον καὶ ὡς λάχανα τοὺς ἡμετέρους οἱ βαρθαροί ἐν Χολεστρίῳ καλουμένῳ τόπῳ πλησίον χωρίου τοῦ Δικώμου μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Κυρηνείας πρὸ διλίγων χρόνων ἐλεεινῶς καὶ ἀθλίως οἴμοι κατέκοψαν καὶ τῆς χώρας τὸν ἡγεμόνα καὶ ἀρχιερέα τινὰ αἰγμαλώτους λαβόντες καὶ πλείστους ἑτέρους καὶ τὰ σκύλα τῆς χώρας μετὰ πάσης ἀδείας συστρέψαντες πρὸς τὴν χώραν τὴν ἑαυτῶν εὐθέως ὑπέστρεψαν ἰδόμενοι τοὺς καρποὺς ἡμῶν καὶ τὰ βρώματα καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν χώραν ἡμῶν, ὃς προείρηται, ἐγκατέλειψαν ἔρημον. Οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐσέβατος ίμιδην βασιλεύς, τὸν θεοστεφῆ λέγω κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ἐν τοῖς δέ τοις χρόνοις τὴν χώραν τοῦ Ἱκονίου καταλαβὼν καὶ τῇ Τουρκίᾳ παραβαλὼν δακρύων δυτικῶς ἄξιον ἐκεῖσε τούτῳ συνήντησεν· ἀφνω γὰρ Μουσουλμάνων νέφος αὐτῷ ἐπιπεσὸν ἀπειρότατον ἔξαπτινα τοὺς μεγιστάνας αὐτοῦ καὶ πλήθος στρατιωτῶν καὶ ἑτέρων πολλῶν καὶ μεγιστάνων τέκνα πεποθημένα, ὃ θείας δίκης, ὃ θείας ἀνοχῆς, ἀρδην ἀπέκτειναν. "Οση δὲ τότε συνήντησε θλῖψις ἐκεῖσε, δοῃ στενοχωρίᾳ, δοῃ ζημίᾳ καὶ δοσις κλαυθμὸς ὃν τοῦ παρόντος ἐστὶ καιροῦ διὰ γραφῆς ἀπαντα ἐκεῖνα κατὰ μέρος ἐκτραγωδῆσαι, καθότι καὶ ὁ λόγος παριὸν κατὰ πάροδον πρὸς τὰ τοιάδε κατήντησε καὶ πλεῖστα λοιπὸν περὶ τούτου εἰπεῖν οὐκ ἀνέγεται, ἀλλὰ πάντα τὰ ἐκεῖσε τότε συμβάντα καταλιμπάνει ἐκῶν καὶ μόνον περὶ τοῦ βασιλέως βραχέα τινὰ διαλαβεῖν καὶ διαβῆναι συντόμως πρὸς τὴν νύσσαν αὐτοῦ καὶ τὴν ίδιαν πορείαν τρέχειν ἀνεμποδίστως ἐπείγεται. Τότε οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἐκείνην συμφορὰν καὶ ζημίαν καὶ τὴν πληγὴν τοῦ λαοῦ θεασάμενος ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν ὅτι πολλῆ, διμως μὴ ὑποφέρων τὸν λαὸν τὸν ἑαυτοῦ καθορᾶν κινδυνεύοντα καὶ μηδὲν τῇ ἀπορίᾳ διαπορηθεὶς τῶν προσβαλόντων δεινῶν, μηδὲ ἀπελπίσας τῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν δυτικῶς καὶ βασιλέα τὴν πᾶσαν αὐτοῦ ἀπαιωρήσας ἐλπίδα μέσον τῶν πολεμίων ὡς λέσων πεποιθῶς οὗτος ἔχωρησεν. Εἰδεν οὖν ἀνωθεν ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, εἰδε τὴν τόλμαν, τὴν μετὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος χρηστῆς, καὶ ἀπεδέξατο. Εἰδε μέσον βαρθαρικοῦ πλήθους τὸν αὐτοχράτορα, εἰδεν ὑπὸ πλήθους θηρίων ὡς λέκκων καὶ λεόντων καὶ δρεινῶν παρδαλίων καὶ ταύρων πιόνων τοῦτον περικυκλούμενον. Εἰδεν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὸ γενέσεως αὐτῶν ὅτι, εἰ κινδυνεύσει ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐνεστώσῃ μάχῃ, συγκινδυνεύσει αὐτῷ ἀπασα ἢ Ρωμανῶν καὶ πανταχοῦ τῶν χριστιανῶν τὰ συστήματα. Εἰδεν αὐτὸν ἐκ πλήθους πολεμίων μόνον πολιορκούμενον καὶ εἰδεν ὅτι διαδράσαι τοῦτον ἐκ μέσου τοσούτων

η πάλιν κατατροπώσασθαι μόνος πλήθος τοσοῦτον κατ' ἀνθρωπίνην ἄκολουθίαν ἀμήχανον. Διὸ καὶ ἄνωθεν τούτῳ προέτεινε χεῖρα. "Εστειλεν αὐτῷ βοήθειαν ἐξ ἁγίου. "Εδωκεν αὐτῷ ὁώμητρος Ἰσχύος. Διεφύλαξεν αὐτὸν ἀπὸ ἐνεδρευόντων καὶ ἀγῶνα Ἰσχυρὸν ἐβράβευσεν αὐτῷ. "Ομματι ἵλεψε τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἐπεῖδεν δὲ οὐράκιος καὶ κραταιῶς δὲ κραταιὸς ἐν πολέμοις ἐκράτυνεν αὐτοῦ τὸν βραχίονα. "Υἱωσεν αὐτοῦ τὴν δεξιὰν ἡ παναλκῆς δεξιά, ἵνα τοὺς ἐπανισταμένους καὶ πολιορκοῦντας αὐτὸν σθένει θεῖφ καὶ κέρατι κερατίσῃ καὶ καταβάλῃ καὶ ἔξουθενώσῃ αὐτοὺς καὶ εἰδὲ οὗτος ἐκδώσῃ καὶ ἀπεδράσῃ ἐκ μέσου πλήθους βαρβαρικοῦ τόσου τῶν πολεμίων. "Οπερ καὶ γέγονε. "Εδίδαξε γάρ αὐτοῦ δὲ Θεός κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ χεῖρας εἰς πόλεμον καὶ ὑπερασπισμὸν σωτηρίας τούτῳ ἐβράβευσε καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ τὸν βασιλέως ἀντελάβητο καὶ ἔθετο δὲ τοῦτον χαλκοῦν τοὺς βραχίονας καὶ ἀσθενεῖς τοὺς ἀντεπάλους. Ἀπέδειξε καὶ Ἰσχυρῶς καὶ γενναίως μεταξὺ τῶν τουρκικῶν παρατάξεων συνεστρέφετο. Καὶ ἦν τότε θεάσασθαι ἐκεῖσε θέαμα ἔνον ὃς ἀληθῶς καὶ παράδοξον μέσον ἐσμοῦ βαρβαρικοῦ τηλεικούτου ἀνθρωπον ἔνα θεοστεφῆ προσπαλαίοντα καὶ τοσαύτην πολυγειρίαν δύο καὶ μόναι σὺν Θεῷ χεῖρες ἀντιτατόμεναι μηδὲν ἐσχηκυῖαι βοήθειαν ἀνθρωπίνην τὸ σύνολον, ἀλλὰ μόνῳ μονομαχοῦσαι σθένει Θεοῦ καὶ μόνῳ νευρούμεναι. Καὶ ἦν ἐκεῖ τότε, ἦν ἐκεῖ δὲν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ αὐτὸν καθορᾶν δὲς ἄλλον Σαμψών, δὲς ἄλλον Γεδεών, δὲς ἄλλον Γολιάθ καὶ δὲς ἄλλον Δαβὶδ πανταχόθεν μὲν πολιορκούμενον, πάντας δὲ τοὺς πολιορκοῦντας κατὰ κράτος κατατροπούμενον. "Εντεῦθεν οὖν οἱ νοονεγεῖς μνημονεύσατε κατὰ ποιὸν τρόπον διώξεται εἰς χιλίους καὶ δύο μετακινήσουσι μυριάδας καὶ πῶς πάλιν πέντε μὲν διώξονται ἑκατόν, ἑκατὸν δὲ διώξονται μυριάδας καὶ δῶμεν δόξαν τῷ Θεῷ".¹

Τὸ δεύτερον ἔργον τοῦ Νεοφύτου, τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι, ἡ συνολικὴ ἐρμηνεία τοῦ "Ἀσματος τῶν φιλάρων, ἥτις ἀποτελεῖ ἴδιον ἔργον, διάφορον τοῦ ἐν τῷ πεντηκοστῷ κεφαλαίῳ τοῦ προηγουμένου ἔργον περιεχομένου, καταλαμβάνει τὰ φύλλα 412^β - 424^β καὶ διαιρεῖται εἰς τοία μέρη, τὸν πρόλογον (φ. 412^β - 414^β), τὸ κείμενον τοῦ "Ἀσματος τῶν φιλάρων (φ. 414^β - 421^α) καὶ τὴν συνολικὴν ἐρμηνείαν, (φ. 421^β - 424^β), ἥτις δυστυχῶς μένει κολοβῆ², ἐκτεσόντων φύλλων τινῶν ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου.

Παραδέτομεν κατωτέρῳ τὸν πρόλογον εἰς τὸ "Ἀσμα τῶν φιλάρων ἀντιγράφαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου.

¹ Φ. 75^α-77^β.

² Η ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ ἐρμηνεία φθάνει μέχρι τοῦ "Ἀδελφιδός μοί φημι λευκός καὶ πυρρός δηλοῦσα αὐτοῦ καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον. Λευκός μὲν δὲς καθαρός καὶ δύπου ἀμαρτίας παντὸς ἀνεπίδεκτος πυρρός δὲ διτὶ πῦρ καταναλαΐσκον καὶ πυρπολοῦν ἀμαρτίας πέρυκεν ἡ θεότης αὐτοῦ. Κεφαλὴ αὐτοῦ δὲς πάντων κεφαλῆς χρύσεα δὲς κεφάλης καὶ ὑπέρτιμος καὶ πανακήρυτος καὶ πάντα αὐτοῦ ἔξειπονσα σφρῶς τὰ γνωρίσματα" (κεφ. 5 στίχ. 11).

**Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου πρόδογος
εἰς τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων.**

Πάτερ εὐλόγησο.

Τὰ ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἀσμάτων φαινόμενα ἀσύντακτά τε καὶ ἀνακόλουθα τοῦ ποφοῦ Σολομῶντος ἔγωγε οὐκ ἀν εἴποιμι εἶναι, ἐπεὶ καὶ ἄλλα τούτου τινὶ συγγράμματα βλέπομεν τοιοῦτόν τι μηδὲν πάσχοντα, δσα δηλαδὴ ἔχοντιν οὕτως, καθὼς ἐκεῖνος συνέταξεν. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν αὐτοῦ συγγράμματον ἀφείδοντό τινες τῶν ἀρχαίων, δηλονότι καὶ ὁ εἰρμὸς ἐξεκόπη τοῦ τοιούτον συγγράμματος ἀφοῦ ἀφηρέθη τι μερικόν· καὶ γάρ φησιν ὅτι πλεῖστα τῶν αὐτοῦ παροιμιῶν ἀφείδοντον Ἐξεχίας ὁ βασιλεὺς ἡθέτηκεν εὑσεβῶς, δηλαδὴ δσα βασιλέα τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων καὶ ἀπόκρυφα καὶ δυσονόητα καὶ καταβλέπτειν τινὰς μέλλοντα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον, οἷμαι, καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων ἐν τισι τῶν αὐτοῦ λέξεων φέρει ἀναρμοστίας, ἀστινας δεὶ κατὰ τοις τρόποις ὑπολαμβάνειν. Καὶ πρῶτον μὲν καθ' ὃν εἰρηται τρόπον, δεύτερον δὲ ὅτι ἐκ τῆς ἐβραϊδος γλώττης πρὸς τὴν Ἑλλάδα μεταποιούμενος λόγος οὐ μικρὰν φέρει τὴν διαφοράν, καθὼς μαρτυροῦσι καὶ οἱ ταύτην τὴν γλώσσαν ἔξησκημένοι. Τοῦτο γάρ μαρτυρῶν καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Σειράχ ἀπεφήνατο οὗτος, ὅτι δταν μετενεγκόηται εἰς ἑτέραν γλώσσαν τὰ ἐβραϊστὶ λεχθέντα τε καὶ γραφέντα βιβλία οὐ μικρὰν ἔχουσι τὴν διαφοράν τὰ ἐν αὐτοῖς λεγόμενα. Τὸ δὲ τρίτον τοῖς πᾶσιν ἀριθηλότατον πέφυκεν ὅτι ἐκ τῶν κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν ἀντιγραφῶν συνεχύθη καὶ παρεσφάλη οὐ μετρίως ὁ λόγος καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἄσματος. Διὸ οὖδε βουλόμεθα κατὰ λέξιν χωρῆσαι πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐρμηνείαν, τὸ μὲν ὅτι ἡρμηνεύθη παρ' ὃν δὴ καὶ ἡρμηνεύθη, τὸ δὲ ὅτι ὁ μέλλων κατατολμᾶν πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐρμηνείαν χρῆσει καὶ Σολομοντάιον νοῦ ἐν ἀληθείᾳ, δπος τὰ ἐν τῷ βάθει τοῦ ἄσματος διαγνοῦς ἀναπτύξῃ ὕαδίως τῶν κεκρυμμένων τὴν δύναμιν. "Ομως διαγράψωμεν τέως πρῶτον ἀκολούθως τὸ κείμενον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σφυλιζέντα καὶ συγχυθέντα κατὰ τὸ ἡμίν ἐγχωροῦν οὐν Θεῷ δρμώσαντες καὶ διαιρίναντες ὥστε ὑποδεῖξαι δικριβῶς ποῖα μὲν τῆς ἀμέμπτον νύμφης, ποῖα δὲ τοῦ ἀγόμου νυμφίου πεφύκασι ὅμιλα. Τότε ἵσως, εὶ χορηγεῖ γνῶσιν καὶ λόγον ἡ τοῦ θείου Πνεύματος χάρις, καὶ συνοπτικῆς τινος ἐρμηνείας κατατολμήσομεν, συνοπτικῆς ὅτι οὐ χρὴ κατὰ λεπτὸν τὰς ἐν αὐτῷ λέξεις διαξαίνειν καὶ ἐξερευνᾶν, διότι ἐρωτεύην τὸ ἄσμα τὴν ἀπασαν ποιεῖται διάλεξιν. Εἰ γάρ καὶ ποιηματικὰ τὰ ἐν αὐτῷ νοήματα, ἀλλ' ὅμως αἰσθητὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἀποφθέγματα καὶ δσα ἀπλῶς ὁ ἐμπαθῆς καὶ αἰσθητὸς ἔρως ἔχει τὰ ἐπιτηδεύματα, τοσαῦτα καὶ πλείστα ηδοκησεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις διὰ τοῦ ἄσματος τοῦδε καὶ τὸν θείον ἐρωτα ἔχειν τοὺς τρόπους. Καὶ ἔλαβε πρόσωπα δύο, ἐραστοῦ καὶ ἐρωμένης, ἦτοι νυμφίου καὶ νύμφης, καὶ δσα μεταξὺ τούτων ἐπιτηδεύματά τε καὶ δήματα

διαπράττονται, ίνα έντεῦθεν μνησθῶμεν ἡμεῖς δσον ἐκέκτηντο ἔρωτα αι ψυχαὶ τῶν ἀγίων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς πρὸς αὐτάς. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ ιδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν ἔδωκε τοῦτον εἰς θάνατον, αἱ δὲ ἔως ἐσχάτης τοῦ σώματος ἀκαπνοῖς τὸν λόγον τῆς πίστεως ἐναντίον βασιλέων καὶ τυράννων ὅμολογεν οὐκ ἐπαύσαντο. Οὕτω γὰρ πᾶσα δικαία ψυχὴ καρδιωθεῖσα τῷ ἔρωτι τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἀσχετον πόθον φέρειν οὐ δύναται, ἀλλὰ κραύει καὶ ἀνακράζει ἐν φωναῖς ἀλαλήτοις τὰ τοῦ ἄσματος δῆματα καὶ ἔτερα πλεῖστα αὐτῶν παραπλήσια καὶ προαιρεῖται ὑπὲρ τούτου, εἰ δυνατόν, μιρίους ὑπόμεναι θανάτους, οἷς ἦν Παῦλος ὁ θεῖος καὶ πᾶς ὁ τῶν ἀγίων κατάλογος, οἵ καὶ ποικίλαις καὶ πολυτρόπους ὑποστάντες ἐκουσίους βασάνους καὶ ἀκούσιους τεθνήκασιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ, καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φῇ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων ἀμήν».

Μετὰ τὸν ἀνωτέρῳ πρόλογον ἐπειταὶ τὸ κείμενον τοῦ "Ἄσματος τῶν ἄσμάτων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ ἄσμα τῶν ἄσμάτων τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος» καὶ τὴν ἐν τέλει σημείωσιν «Τέλος ὅλου τοῦ "Ἄσματος».

"Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἐνταῦθα ὅτι παρὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου ἐν τῷ προλόγῳ τὸ κείμενον τοῦ "Ἄσματος τῶν ἄσμάτων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἐκδεδομένον κείμενον μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν, ὃν αἱ πλεῖσται προέρχονται, ὡς νομίζω, ἐκ τῆς ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγραφέως μὴ ἀλλοιοῦσαι τὸ νόημα. Τούναντίον, συμφώνως πρὸς τὰ γραφόμενα ἐν τῷ προλόγῳ ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου «ῶπτε ὑποδεῖξαι ἀκριβῶς ποῖα μὲν τῆς ἀμέμπτου νύμφης, ποῖα δὲ τοῦ ἀμώμου νυμφίου πεφύκασι δῆματα» ἔχουσι διὰ ἀναγραφῆς ἐν τῇ ὅρᾳ τοῦ κειμένου τῶν λέξεων «ὁ νυμφίος», «ἡ νύμφη», ὡς καὶ τῶν «ἐρώτησις» «ἀπόκρισις» διακριθῆ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Νεοφύτου τὰ ἐκ τοῦ κειμένου ἀνήκοντα τῷ νυμφίῳ καὶ τῇ νύμφῃ.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ κειμένου τοῦ "Ἄσματος τῶν ἄσμάτων ἐπειταὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀρχὴ σὸν Θεῷ συνοπτικῆς ἐρμηνείας παρ' ἐγκλείστου, πρεσβυτέρου, μοναχοῦ Νεοφύτου», ἡς παραθέτω κατωτέρῳ τὴν ἀρχήν.

«Προϊποσχόμεθα ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ "Ἄσματος μετὰ τὸ γράψαι τὸ κείμενον καὶ ἐρμηνείας συνοπτικῆς κατατολμῆσαι κατὰ τὸ ἡμῖν ἐγχωροῦν καὶ ὡς ἡ τοῦ ἀληθινοῦ νυμφίου χάρις χορηγήσει ἡμῖν γνῶσιν καὶ λόγον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἔργῳ ἐκπληρῶσαι δίκαιον φήμημεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν ὁ νυμφίος Χριστὸς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐλθεῖν πρὸς τὴν νύμφην αὐτοῦ ἐκκλησίαν προλαβὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγιον διὰ Σολομῶντος προείπε τὸν πόθον ἥθροισε γὰρ τοὺς προπάτορας, τοὺς δικαίους, τοὺς προφήτας, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς μάρτυρας, τοὺς ὁσίους, τοὺς διδασκάλους καὶ ἀπαξιλῶς ἀπαντα τῶν ἀγίων τὸν δρμαθὸν εἰς πρόσωπον ἐν καὶ ἐκκλησίαν μίαν καὶ ἐκάλεσε νύμφην, ίνα τὸν ἀσχετον πόθον ὡς νύμφης νυμφίῳ, ὑπὲρ ἣς

καὶ ἀπέδινεν, ἀποδεῖξῃ τρανῶς ἐγκωμιᾶς αὐτῆς τὴν κυλυμβήθραν κοιλίας,
ἢ ἡς καὶ ἀναγεννώμεδα ἀπάντες γέννησιν ἀσαφον, τοὺς δοφθαλμοὺς αὐτῆς,
δηλαδὴ τοὺς προφήτας διὰ τὸ βλέπειν καὶ λέγειν ἀρχαῖα, καὶ ἐνεστῶτα καὶ
μέλλοντα, τοὺς μαστοὺς αὐτῆς, τός δύο διαθήκας, τὴν τε παλαιὰν καὶ τὴν
νέαν, ἐξ ὅν καὶ θηλαζομένη γαλαθηγά καὶ σωτήρια νάματα καὶ πάντα ἀπλῶς
αὐτῆς οὗτος ἀξίως ἐγκωμιᾶς εἰ τὰ νυμφικὰ καὶ ἀμώμητα μέλη, ὡς μηδὲν
ἔχουσαν τὸ σαρκικὸν ἢ δυσάρεστον ἢ ἀνάξιον τοῦ τριποθήτου νυμφίου αὐτῆς,
ἄλλὰ πάντα πανενειδῆ καὶ ὁραῖα καὶ ἀγνὰ καὶ πανάγια καὶ ἄξια παναληθῶς
τοῦ παναγίου νυμφίου τῶν παναγίων ψυχῶν, ὃν ἡριθμήσαμεν ἀνωτέρῳ
τάγματα ἀγίων, ὃν καὶ τὸ ἀθροισμα καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον παραδηλῶν ἐκά-
λεσε νύμφην. Καὶ ἵνα μή τις τῶν κακοφρόνων ἢ φιληδόνων σαρκικὸν τι ἢ
ἐμπαθὲς ὑπολάβῃ τῶν λεγομένων, λύει τὴν ὑπόνοιαν καὶ οὐ νύμφην ἀπλῶς
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν συχνάκις ἀποκαλεῖ καὶ αὐτὴ πάλιν αὐτὸν
ὑσαντίως νυμφίον καὶ ἀδελφιδόν».

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ